

Ποιοί, πότε καὶ πόσο νὰ θεολογοῦν (Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ἅγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#) / [Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#)



Τὶς πρωινὲς ὥρες βγήκε ἀπὸ τὸ κελλί του. Φώναξε δυὸ διάκους καὶ τοὺς μίλησε. Ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήσουνε παντοῦ. Τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο θὰ κήρυττε, φυσικὰ στὴν Ἄναστασία. Οἱ διάκοι φύγανε ἀμέσως. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἡ Πόλη ἔμαθε. Τὸ ἀπόγευμα οἱ ὀρθόδοξοι μαζεύτηκαν. Μαζὶ καὶ μερικοὶ κακόδοξοι, ἀρειανοί, πνευματομάχοι καὶ ἀπολιναριστές.



Γέμισε ἡ Ἄναστασία, πλημμύρισε ὁ γυναικωνίτης, ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ κι ἄλλος κόσμος.

Καμμιά φορὰ ἦρθε καὶ ὁ Γρηγόριος. Μικρόσωμος σκελετωμένος, λίγο κυρτός, μὲ τὰ μάτια χαιρετοῦσε τοὺς πιστοὺς, τοῦ κάνανε διάδρομο νὰ περάσει. Μπήκε στὸ ἱερὸ Βῆμα. Γονάτισε στὴν ἁγία Τράπεζα κι ἔμεινε ἀκίνητος γιὰ λίγα λεπτά. Σηκώθηκε, τράβηξε τὸ βῆλο τῆς Ὡραίας Πύλης καὶ βγήκε. Στάθηκε στὸ μεγάλο σκαλοπάτι, κοίταξε μὲ ἀγάπη τὸ ἐκκλησίασμα, ἔδωσε τόνο αὐστηρὸ στὴ φωνὴ καὶ ἄρχισε:

-Ἀρκετά, τὸ κακὸ ἔχει πολὺ προχωρήσει. Πολλοὶ μιᾶνε γιὰ τὰ θεῖα χωρὶς περίσκεψη. Ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ ὠραῖες φράσεις, νὰ ἐντυπωσιάσουν οἱ λόγοι

τους... καὶ νὰ χειροκροτοῦνται. Ἦδονίζονται μὲ τὶς λογομαχίες, εἶναι χειρότεροι κι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους σοφιστές.

Πιὸ κάτω ἔγινε πιὸ αὐστηρὸς καί, κοιτάζοντας ὅλους στὰ μάτια, συνέχισε:

-Μάθατε ὅλοι νὰ μιᾶτε γιὰ ὅλα, κι ἄς ἔχετε βουνὸ τὴν ἀμάθεια. Τὸ θράσος εἶναι μεγάλο. Διδάσκετε χωρὶς νὰ γνωρίζετε καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀλήθειας πέφτει χαμηλά, πέφτει στὰ μάτια τοῦ κόσμου...

Οἱ πιὸ τολμηροὶ κινήθηκαν νὰ τὸν διακόψουν. Συνηθιζόταν στὴν ἐποχὴ ἐκείνη νὰ διακόπτουνε τὸν ὁμιλητὴ, νὰ τοῦ φέρνουν ἀντιρρήσεις ἢ νὰ τοῦ ζητοῦν ἐξηγήσεις. Ἦσαν ἐκεῖ καὶ «κατάσκοποι», νὰ παίρνουν λόγια κι ἐπιχειρήματα, νὰ τὰ πηγαίνουν στοὺς ἀντιπάλους τοῦ Γρηγορίου καὶ μάλιστα στὸν Εὐνόμιο, ποὺ ζοῦσε τότε στὴ Χαλκηδόνα ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Πόλη.

-Κάντε ὑπομονὴ καὶ μὴ μὲ διακόπτετε, εἶπε ἀποφασιστικά. Θὰ σᾶς τὸ πῶ μία καὶ καλὴ. Δὲν εἶναι τοῦ καθενὸς νὰ θεολογεῖ, νὰ φιλοσοφεῖ γιὰ τὸ Θεό. Τὸ ἔργο τοῦτο ἀνήκει μόνο σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι δοκιμασμένοι, ποὺ ἔχουνε ζήσει τὰ θεῖα πράγματα, ποὺ ἔχουνε καθάρσει τὴν ψυχὴ τους ἀπὸ τὴν ἀμαρτία ἢ τουλάχιστον ἀγωνίζονται συνεχῶς γιὰ τὴν ψυχικὴ τους καθαρότητα. Εἶναι φοβερὰ ἐπικίνδυνον νὰ πλησιάζει κανεὶς τὸν καθαρὸ Θεό, χωρὶς κι ὁ ἴδιος νὰ εἶναι καθαρός. Ὅπως ὅταν πέσουνε οἱ καυτερὲς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου σὲ μάτι ἄρρωστο, τὸ μάτι τότε θ' ἄρρωστήσει περισσότερο. Προσοχή, λοιπόν, μὴν ἐπιχειρεῖτε νὰ θεολογεῖτε χωρὶς προϋποθέσεις. Καὶ ἡ κάθαρση πρώτη προϋπόθεση.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν ἄναψε. Πολλοὶ θυμώσανε. Καὶ ὁ Γρηγόριος συνέχισε μὲ τὴ δεύτερη προϋπόθεση.

-Νὰ θεολογοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἀπαλλαχτήκανε ἀπὸ τὶς καθημερινὲς ἐπίμοχθες ἐργασίες. Ὅσο κανεὶς ἀφιερώνεται ἀποκλειστικὰ στὸ ἔργο τῆς θεολογίας, τόσο περισσότερο πετυχαίνει ὡς θεολόγος. Εἶναι νὰ λυπᾶται κανεὶς, ὅταν βλέπει κάποιους ἀπὸ τὴ μία μέρα στὴν ἄλλη νὰ γίνονται θεολόγοι... πέφτουνε τὸ βράδυ νὰ κοιμηθοῦνε τεχνίτες καὶ ξυπνοῦνε σοφοί, αὐτοχειροτόνητοι θεολόγοι.

Μὲ τὰ λόγια τοῦτα, ὅλοι κατάλαβαν, ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν πιστῶν δὲν πρέπει νὰ θεολογοῦν. Καὶ προχώρησε ὁ κήρυκας στὴν τρίτη προϋπόθεση:

-Καὶ νὰ μὴ γίνεται ἡ θεολογία σὲ ὅποιουσδήποτε καὶ σὲ ὅποιαδήποτε ὥρα. Ὅχι μετὰ τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ θέατρα, τὰ φαγοπότια καὶ τὸν ἵπποδρομο. Γιὰ νὰ ἀκούσει κανεὶς γιὰ τὴν ἀλήθεια, χρειάζεται πνευματικὴ προετοιμασία καὶ μάλιστα πολλή.

Ἔχει κι ἄλλη μία προϋπόθεση νὰ τοὺς τονίσει:

-Ἀκόμα, πρέπει νὰ προσέχουμε καὶ τὰ θέματα τῆς θεολογίας καὶ τὸ βάθος της. Οὔτε γιὰ ὅλα πρέπει νὰ θεολογοῦμε, οὔτε νὰ προχωρᾶμε ἀδιάκριτα σ' ὅλο τὸ βάθος.

Μόνο ἀνάλογα μὲ τὶς πνευματικὲς μας δυνάμεις καὶ ἀνάλογα μὲ τὴ δεκτικότητα τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν δύναμή τους νὰ μᾶς καταλάβουν.

Μικροψίθυροι γίνανε στὸ ἀκροατήριο, καὶ ἕνα σωρὸ ἐρωτήσεις ἔβλεπε στὰ μάτια τους ὁ Γρηγόριος.

-Δηλαδή, πάτερ, δὲ θ' ἀσχολούμαστε μὲ τὸ Θεό;

-Ἀντίθετα, φίλε μου, τοῦ ἀπαντᾶ ὁ Γρηγόριος, ν' ἀσχολεῖσαι καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Ἄν μπορεῖς, ἔχε τὸ Θεὸ στὸ νοῦ σου πιὸ συχνὰ κι ἀπ' ὅσο ἀναπνέεις. Μπορεῖς; Δὲ σὲ συμβουλεύω, ὅμως, νὰ θεολογεῖς χωρὶς τὶς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις.

Βαριὲς οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Γρηγορίου. Ἀλλιῶς εἶχανε μάθει οἱ πιστοί. Νιώθανε τανάλια νὰ σφίγγει τὸ λαιμὸ τους. Καὶ τοὺς ἔδωσε μία διέξοδο, ν' ἀναπνεύσουν, γιὰ τὸν ἦρθε ἀπότομα:

-Ἀκοῦστε, ἀδελφοί. Καταλαβαίνω. Πολλοὶ ἔχετε μεγάλη φιλοτιμία νὰ θεολογεῖτε, μὰ δὲν ἔχετε ὅσο πρέπει τὶς προϋποθέσεις. Γι' αὐτό σᾶς λέω καὶ τοῦτο: Μπορεῖτε, ἂν θέλετε, νὰ φιλοσοφεῖτε καὶ νὰ θεολογεῖτε γιὰ πολλά, ὅπως γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὴ φύση, γιὰ τὴν ψυχὴ, γιὰ τὴν ἀνάσταση, γιὰ τὴν κρίση, γιὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτά, ἐὰν πεῖτε κάτι σωστό, θά' ναι χρήσιμο. Ἄν πάλι κάνετε λάθος, δὲ θά' ναι ἐπικίνδυνον γιὰ τὴ σωτηρία. Ὁ λόγος, ὅμως, ὁ ἀπευθείας γιὰ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὴ θεία οἰκονομία εἶναι ἡ καθαυτὸ θεολογία, γι' αὐτὴν χρειάζονται οἱ δύσκολες προϋποθέσεις. Καὶ θὰ τὰ πῶ τώρα πιὸ καθαρά: χρειάζεται νά' χει κανεὶς τὴ θεία ἔλλαμψη, ὅποιος τὴν ἔχει ἂς προχωρήσει...

Καμμιά φορὰ τελείωσε ἡ ὁμιλία. Καὶ οἱ συζητήσεις ἀρχίσανε ἀμέσως. Πῶς, γιατί, μὲ τί τρόπο...; Ἔλεγε ὁ καθένας τὸ δικό του. Ὁ Γρηγόριος ἀπὸ τὸ ἱερὸ Βῆμα τὰ ἔβλεπε, τὰ καταλάβαινε, ἀλλὰ δὲν ἔκρινε ὅτι τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἔπρεπε νὰ συνεχίσει. Ἄλλωστε, ἦταν φοβερὰ κουρασμένος.

Πρὶν ἀποσυρθεῖ στὸ κελλί του, ὄρισε τὴν ὥρα καὶ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ συνέχιζε γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἦταν πάλι ἐν' ἀπόγευμα, πρὶν δύσει ὁ ἥλιος. Μελιχρὴ ἀτμόσφαιρα, ὅλο θαλπωρή, ὁ Βόσπορος ἔστελνε λίγη ὑγρασία. Περνοῦσε ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη τοῦ Βύζα, τῶν

ἀρχαίων μεγαρέων, προχωροῦσε στ' ἀνάκτορα καὶ τὸν ἵπποδρομο, τρύπωνε στὶς κιονοστοιχίες τοῦ φόρου (ἀγορᾶς) τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, κι ἐλεύθερος ἔμπαινε στὴ φυτεμένη αὐλὴ τοῦ Ἀβλαβίου. Ἐκεῖ καὶ ἡ Ἀναστασία, πάλι γεμάτη, μέσα κι ἔξω. Τώρα ἔπρεπε ὁ Γρηγόριος νὰ δώσει ἕνα σωρὸ ἐξηγήσεις γιὰ τὰ προηγούμενα. Ἔπρεπε νὰ συνεχίσει τὸ λόγο του περὶ θεολογίας. Ἐπειτα νὰ προχωρήσει στὴν Τριαδολογία, ποῖα εἶναι ἡ σχέση τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδας, δηλαδή τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶχε προετοιμαστεῖ, τὰ εἶχε σχεδιάσει καλά.

Ἐκανε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, γονάτισε δίπλα στὴν ἁγία Τράπεζα, προσευχήθηκε λίγη ὥρα. Σηκώθηκε ἀργὰ καὶ βγήκε στὴν Ὠραία πύλη. Γιὰ νὰ ὑπενθυμίσει —ἀν καὶ δὲ χρειαζότανε— συνοψισε μὲ λίγα λόγια τὴν προηγούμενη ὁμιλία καὶ τόνισε τὸ ρόλο τῆς ἁγίας Τριάδας. Τοὺς εἶπε ὅτι στὴ θεολογία ὁ Πατέρας εὐδοκεῖ, ὁ Υἱὸς συνεργεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐμπνέει. Ὅλα τελικὰ εἶναι θεία ἔλλαμψη. Τὰ τελευταία τοῦτα λόγια τοῦ φέρανε σύγχυση. Ἐχασε τὸν εἰρμό, τὸ σχέδιο ποὺ εἶχε ἐτοιμάσει. Χωρὶς νὰ καταλάβει πῶς, καρδιὰ καὶ νοῦς γατζώθηκαν σὲ ὅ,τι ὁ ἴδιος τὶς μέρες ἐκεῖνες εἶχε ζήσει. Τὶς νύχτες ποὺ προσευχότανε καὶ ζητοῦσε νὰ τοῦ δείξει ὁ Θεὸς τὴν ἀλήθεια καὶ πῶς νὰ μιλάει γι' αὐτήν. Ἦσανε βιώματα συγκλονιστικά. Ἐμπειρίες ποὺ δὲν τὶς ἀντέχει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἔπαθε ὅ,τι καὶ ὁ Παῦλος, ποὺ «ἤρπαγη εἰς τρίτον οὐρανόν» καὶ εἶδε ἀλήθειες ἄρρητες.

Πίεσε ὁ Γρηγόριος τὸν ἑαυτὸ του ν' ἀφήσει τὶς ἐμπειρίες του καὶ νὰ προχωρήσει. Μάταια. Τρόμαξε, ὅταν ἔνιωσε ὅτι δὲν τὸ μπορεῖ. Στὸ ξάστερο μέτωπό του γυάλισαν σταγόνες ἰδρώτα. Οὔτε μπρὸς μποροῦσε, οὔτε πίσω. Παραδόθηκε στὸ βάθος του. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι ἀριστερά, στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄφησε τὸ ποτάμι ποὺ τὸν πλημμύριζε νὰ κυλήσει, ἔτσι ὅπως ἐρχόταν, ἄτακτα ἀλλὰ μὲ νερὸ καθαρὸ καὶ ἅγιο:

- Ἀγωνιζόμουν, ἀδελφοί. Ἀσκήτεα καὶ προσευχόμενοι. Ἐκλαιγα καὶ ζητοῦσα τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ζήσω τὴν ἀλήθεια, νὰ γνωρίσω βαθύτερα τὴ θεότητα γιὰ νὰ διδάσκω τὰ ὀρθά. Βιάζα τὸν ἑαυτό μου ν' ἀνέβω ψηλὰ στὸ βουνὸ τῆς θεολογίας, νὰ εἰσχωρήσω στὸ πυκνὸ σύννεφο τῆς ἀλήθειας. Τὸ ποθοῦσα ἀφάνταστα... μὰ βουνὸ ἢ ἀλήθεια!

Ὅμως ἐγὼ ἤλπιζα, γιατί ἀγαποῦσα. Ἐτρεμα κι ἀγωνιοῦσα, γιατί γνώριζα τὴ μικρότητά μου κι ἔνιωθα τὴ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ. Κι ἔξαφνα ἔγινε, ἀδελφοί μου, ἔπαθα τὸ γλυκὺ καὶ φοβερό. Ἐνῶ ζητοῦσα κι ἀγωνιοῦσα, βρέθηκα μέσα στὸ σύννεφο, ναί, στὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ... ὑπῆρχα ἐκεῖ μὲ τὸ Θεό, ζοῦσα μ' αὐτόν, δὲν ἔνιωθα ὕλη καὶ πράγματα κοσμικά, μέσα μου ἔβλεπα καὶ ζοῦσα, μὲ νοῦ καὶ καρδιά, ὅ,τι μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει ἀπὸ τὴ θεότητα. Δὲ λέω πῶς εἶδα τὴ θεία φύση, ποὺ μένει ἀπρόσιτη καὶ ἄγνωστη. Ὅχι... αὐτὴν μόνο ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο

Πνεῦμα τὴν βλέπουνε. Εἶδα τὴ «δεύτερη φύση», τὴ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, τὴ θεία δηλαδὴ ἐνέργεια, τὴ λάμψη τῆς θείας φύσης, τὴν ἀκτινοβολία της, ποὺ φτάνει στὸν ἄνθρωπο, ἐὰν αὐτὸς ἀγαπᾷ, ἐὰν ἀγωνίζεται νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη. Κι ὅλα τὴν ὥρα τούτη εἶναι ἄφατη μακαριότητα... χωρὶς ὄρια ἢ ἀπόλαυση. Βρίσκεσαι, ἀδελφέ, σὲ ὕψος δυσθεώρητο ἐκεῖ πάνω... ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ ἀτέλειωτη καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀτέλειωτο. Κι ὅλ' αὐτά, φίλοι μου, εἶναι λίγα. Μηδαμινὰ σὲ σύγκριση μὲ ὅσα δὲ βλέπει ὁ ἄνθρωπος στὴν κατάσταση τούτη, θά' λεγα ὅτι βλέπει μόνο μικρὸ ἀπαύγασμα, ἐνὸς παμμέγιστου φωτός.

Ὅμως ἀλλοίμονο σὲ κεῖνον, ποὺ θέλησε ν' ἀνέβει ἐκεῖ χωρὶς κάθαρση, χωρὶς προετοιμασία. Πέφτει, κατρακυλὰ κάτω καὶ χάνεται. Γιὰ ν' ἀντικρύσει κανεὶς ἐκεῖ τὴν περίλαμπρη θεότητα, πρέπει νὰ χεῖ καλὰ καθαρῶς τὰ πνευματικὰ του μάτια, διαφορετικὰ τυφλώνεται, χάνει κι αὐτὸ ποὺ ἔχει, τὸ φυσικὸ του φῶς, ἔτσι ἀλλιῶς, ἐκεῖ δὲ φτάνει ὁ ἀνέτοιμος. Μόνο οἱ πολὺ ἀγωνιστές. Κι αὐτοὶ πάλι, ὄχι μόνοι τους, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔρχεται σέ μᾶς ἀπὸ τότε ποὺ ἐνανθρώπησε ὁ θεῖος Λόγος. Μόνο ἔτσι ἀπολαμβάνουμε τὴ θεία μακαριότητα, μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση ζοῦμε σὲ ἄλλο βαθμὸ τὶς θεῖες ἐνέργειες...

Σὲ λίγο ἀνέκοψε τὸ λόγο του. Τὸ ἀκροατήριό τοῦ εἶχε παραδοθεῖ. Δὲν περίμενε τέτοιο ποταμὸ προσωπικῶν ἐμπειριῶν, θεοπτικῶν βιωμάτων. Ἀκόμα καὶ οἱ κακόδοξοι, ποὺ ἦσαν παρόντες, νιώθανε κάτι ἀπὸ τὶς θεῖες ἐμπειρίες τοῦ ἱεροῦ ἀνδρα νὰ τοὺς ἀγγίζει. Δὲν ἔπρεπε, ὅμως, νὰ προχωρήσει ἄλλο. Θὰ ἦταν ἀσύνητο. Καὶ προσπάθησε μὲ τρόπο νὰ περάσει στὸ σχέδιο ποὺ ἀρχικὰ ἐτοίμασε: Τί γνωρίζουμε, τί δὲ γνωρίζουμε ἀπὸ τὸ Θεό, πῶς ἐκφράζεται ἡ γνώση αὐτὴ καὶ τὰ σχετικὰ. Ἡ ἀνακοπὴ τοῦ λόγου ἔκανε νὰ συνέλθουνε λίγο ἀπὸ τὴν ἐκπληξη καὶ οἱ ἀκροατές. Οἱ πιὸ ζωηροί, ὅσων ἡ καρδιὰ δὲν εἶχε καταφυγεῖ πολὺ, θυμηθῆκανε ἀπορίες κι ἐνστάσεις. Βρήκανε τὸ κουράγιο τὴν ὥρα κείνη νὰ τὶς εἰποῦν μὲ συντομία, μὲ δυὸ λέξεις:

-Μποροῦμε, πάτερ, νὰ ἐκφράσουμε τὸ Θεό; Γιατί κάποιοι σοφοὶ λένε πῶς ὄχι...

Ὁ Πλάτωνας, τοὺς ἀπαντᾷ ἀμέσως, ἓνας ἀπ' ὅσους Ἕλληνες θεολογήσανε, λέει πῶς εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε τὸ Θεὸ κι ἀδύνατο νὰ τὸν ἐκφράσουμε. Ἀλλά, ἐὰν καταλάβεις κάτι, σίγουρα θὰ βρεῖς κάποιο τρόπο νὰ τὸ ἐκφράσεις, ἔστω καὶ ἀμυδρά. Τὸ θέμα εἶναι, λοιπόν, πῶς θὰ καταλάβεις τὸ Θεό! Ἀπὸ μόνος του ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ. Ἐπεμβαίνει, ὅμως, ὁ Θεὸς καὶ μᾶς φωτίζει, φανερώνει δηλαδὴ τὸν ἑαυτό του μὲ πολλοὺς τρόπους. Δὲ φανερώνει ὅμως ποτὲ τὴν οὐσία του, αὐτὴ μένει ἀπρόσιτη, γι' αὐτὴν ποτὲ δὲ μιλάμε στὴ θεολογία.

Ένας από τὸ ἀκροατήριον, μὲ φιλοσοφικὴ παιδεία, ἐπεμβαίνει καὶ ὑπενθυμίζει τοὺς νεοπλατωνικούς:

-Ἡ μέθοδος τοῦ ἀποφατισμοῦ, πάτερ, μ' αὐτὴ μπορούμε νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεό;

-Ὅχι, ὄχι φίλοι μου. Ἐμεῖς θέλουμε νὰ ζήσουμε ἀληθινὰ τὸ Θεό μας, νὰ τὸν γνωρίσουμε γιὰ νὰ ζήσουμε! Δὲν εἶναι θέμα ζήτησης φιλοσοφικῆς. Μέθοδος ἀποφατικὴ ἔχουν οἱ νεοπλατωνικοί, ἀλλ' αὐτοὶ δὲ ζοῦνε κεῖνο ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ γνωρίσουν, γιατί τελικὰ δὲ φτάνουν σὲ αὐτό. Μὲ τὸ νὰ λὲς τί δὲν εἶναι ὁ Θεός, δὲ σημαίνει ὅτι φτάνεις στὸ Θεό. Ἐμεῖς θέλουμε τὴν ἀλήθεια ποὺ δίνει ζωὴ, ἄρα πρέπει νὰ ἐνωθοῦμε μὲ τὴν ἀλήθεια. Δὲν μᾶς ικανοποιεῖ νὰ ἐπισημάνουμε τί δὲν εἶναι ἀλήθεια. Γιατί αὐτὸ μόνο κάνει ὁ ἀποφατισμός. Σοῦ λέει μόνο μερικὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι ὁ Θεός. Κάτι βέβαια εἶναι κι αὐτὸ, μὰ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ ζητᾶμε. Ἄν σὲ ρωτήσῃ κάποιος, πόσο κάνουνε πέντε καὶ πέντε καὶ σὺ τοῦ ἀπαντήσῃς ὅτι δὲν κάνουνε τρία, δὲν κάνουνε ἑπτὰ, δὲν κάνουνε ὀκτὼ ἢ δεκαπέντε κλπ., δὲν ικανοποιεῖς αὐτὸν ποὺ ἐρωτᾶ. Ἔτσι καὶ μὲ τὸν ἀποφατισμό, τὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὕλη, δὲν ἔχει ἀρχή, δὲν ἔχει τέλος, εἶναι ἄρρητος κ.λπ., δὲν ἀπαντᾶμε στὴ ζήτηση τοῦ Θεοῦ. Κι ἐμεῖς πασχίζουμε καὶ πεθαίνουμε γιὰ νὰ ἔχουμε μέσα μας τὸ Θεό, γιὰ νὰ τὸν ζοῦμε. Μὲ τὴ δική του χάρη, βέβαια, ἀλλὰ ζοῦμε κι ἔχουμε τὴν ἐμπειρία τῆς χάρης του, τῆς ἐνέργειάς του, ὄχι τῆς οὐσίας του. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλη μας ἡ θεολογία μιλάει κυρίως γιὰ τὸ πῶς ἀποκτᾶμε αὐτὴ τὴν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ, ὄχι γιὰ τὸ τί δὲν εἶναι Θεός. Γιὰ νὰ δεῖτε καὶ μόνοι σας πόσο μικρῆς σημασίας εἶναι ὁ ἀποφατισμός, ἀναλογιστεῖτε καὶ τοῦτο:

Γιὰ νὰ μπορεῖς μὲ σιγουριὰ νὰ πεῖς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὕλη, δὲν ἔχει ἀρχὴ κλπ., πρέπει πρῶτα νὰ τὸν ἔχεις γνωρίσει. Ἐπομένως, οἱ ἀποφατικὲς ἐκφράσεις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκτημένης, πλέον, βίωσης καὶ γνώσης τοῦ Θεοῦ, δὲν ὀδηγοῦν οἱ ἐκφράσεις αὐτές στὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Χρησιμεύουν μόνο γιὰ τοὺς ἀρχάριους καὶ συχνὰ μὲ αὐτές δηλώνουμε τὸ δέος μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμα, τις χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ δηλώσουμε, ὅτι δὲν γνωρίζουμε τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὅμως οὐδέποτε ἀναζητᾶμε... Τελείωσε καὶ τὸ λόγο του αὐτό. Εἶχε ξεκαθαρίσει δύο βασικὰ στοιχεῖα. Ποιὸς εἶναι ὁ θεολόγος καὶ τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ θεολογία. Τὶ ὀφείλει νὰ προϋποθέτῃ ὁ θεολόγος καὶ ποιᾶ ἡ ἐσωτερικὴ δομὴ τῆς θεολογίας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἀπ' ὅσα ὑψηλὰ ἔλεγε ὁ Γρηγόριος οἱ πολλοὶ καταλάβαιναν λίγα. Μὰ δὲν γινόταν διαφορετικά. Θά' δινε ὁ Θεός, οἱ πολλοὶ νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς λίγους. Πάντα ἔτσι γινότανε καὶ ἔτσι γίνεται.

Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει σταδιακὰ.

Τὸ ἐνδιαφέρον, ἰδιαίτερα τῶν μορφωμένων, ἔγινε πιὸ ἐντονο. Μαθημένοι γενικὰ

στην προσκόλληση στο γράμμα τῆς γραφῆς, εἶχαν καταστήσει σὰν τοὺς Ἰουδαίους. Αὐτοὶ λατρεύανε τὸ γράμμα καὶ οὔτε κὰν ὑποπεύονταν τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς. Τώρα ὁ Γρηγόριος δοκιμάζει νὰ τοὺς ἀνοίξει τὰ μάτια, νὰ δοῦνε καθαρὰ τὴν πορεία τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ἰδιαίτερα τὴ δρᾶση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

-Δυὸ ριζικὲς ἀλλαγὲς γίνονται στὸν κόσμο. Ἐπειτα ἦρθε καὶ Τρίτη. Ὅλες μοιάζουν μὲ σεισμοὺς καὶ ταρακούνησαν καὶ μεταμόρφωσαν τὸν κόσμο. Φυσικά, τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ τρεῖς. Ποιὲς εἶναι; Οἱ δυὸ διαθήκες καὶ ἡ δρᾶση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὴν πεντηκοστὴ καὶ μετὰ. Γιατί τὶς λέω ἀλλαγές, «μεταθέσεις» καὶ «σεισμούς»; Διότι στὴν πρώτη διδάχτηκε ὁ κόσμος γιὰ τὸν ἕνα Θεὸ καὶ ἔτσι ἄφησε τὰ εἴδωλα. Δηλαδή μὲ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀφαιροῦνται τὰ εἴδωλα, εἰδωλολάτρες γίνανε Ἰουδαῖοι, λατρέψανε τὸν ἀληθινὸ Θεό. Κρατήσανε, ὅμως, τὶς θυσίες ζώων. Στὴ δευτέρη ἐνανθρώπησε ὁ Κύριος, δίδαξε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ὑποσχέθηκε νὰ στείλει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὰ γίνανε στὴν Καινὴ Διαθήκη, πού μὲ τὴ σειρά της ἀφαίρεσε κάτι, κατάργησε τὶς θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τώρα πᾶ τὸ στάδιο τῆς θείας οἰκονομίας εἶναι τέλειο. Ὅ,τι ἔδωσε ὁ Κύριος μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκη εἶναι ὀριστικὸ καὶ ἀμετάβλητο. Αὐτὸ πού θὰ ῥθει μετὰ, μὲ τὴ δρᾶση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν θὰ ἔχει ἀφαίρεση κάποιου στοιχείου ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, οὔτε θὰ εἶναι ἀλήθεια νέα, ἄγνωστη καὶ ἀντίθετη στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Κυρίου. Στους δυὸ, λοιπὸν, σεισμοὺς εἶχαμε καὶ ἀφαιρέσεις, καταργήσεις. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δηλαδή κατάργησε τὰ εἴδωλα καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη κατάργησε τὶς θυσίες ζώων.

Οἱ πιὸ θερμόαιμοι δὲν εἶχαν ὑπομονὴ καὶ εἶπανε φωναχτὰ τὶς ἀπορίες τους:

-Γιατί ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε τὴν ἀλλαγὴ μία καὶ καλῆ; Καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν πεντηκοστὴ δὲν ἔχουμε ἀφαιρέσεις καὶ καταργήσεις, τί ἔχουμε;

Ἀπὸ τὸ σημεῖο τοῦτο γινόταν ἀκόμα πιὸ δύσκολη ἡ θεολογία. Ὁ Γρηγόριος, παρὰ τοὺς δισταγμοὺς του, προχώρησε. Ἄλλοι θὰ καταλάβαιναν καὶ ἄλλοι ὄχι. Αὐτὸς ἔπρεπε νὰ δώσει λόγο, νὰ κοινοποιήσει τὴ γνώση πού ἔλαβε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα:

-Ἐχουμε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν τακτικὴ αὐτή, δηλαδή τὴ σταδιακὴ ἀποκάλυψη καὶ φανέρωση τῆς ἀλήθειας, γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ ἀδύνατος καὶ ἐλεύθερος. Μὲ μίας δὲν μπορούσε νὰ τὰ καταλάβει καὶ νὰ τὰ ἀφομοιώσει ὅλα. Θὰ πάθαινε πνευματικὸ κορεσμό, θὰ βαρυστομάχιαζε. Δὲν θὰ ἀφομοιώνε, δηλαδή δὲν θὰ συνειδητοποιοῦσε τὴν ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια. Καὶ ὡς ἐλεύθερος πάλι, χρειαζότανε χρόνο, προετοιμασία γιὰ νὰ δεχτεῖ ἐλεύθερα, μὲ τὴ θέλησή του, ὅσα τοῦ ἀποκαλύπτονταν σταδιακά. Ὁ Θεὸς δὲν ἐξαναγκάζει.

Ἔπρεπε, ὅμως, νὰ τοὺς ἐξηγήσει καὶ τὴ διαδικασία ποὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ καὶ μετὰ. Προσπάθησε ὅσο γίνεται νὰ ἀπλουστεύσει:

-Εἶπαμε, ὅτι στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχουμε ἀφαιρέσεις, καταργήσεις. Ἐδῶ ἀντίθετα, ἔχουμε «προσθήκες». Ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ καὶ μετὰ ἡ σταδιακὴ πορεία τῆς θείας οἰκονομίας προχωρεῖ μὲ προσθήκες, ὄχι πλέον ἀφαιρέσεις. Διότι ὅσα ἔχουμε στὴν Καινὴ εἶναι γνήσια καὶ ὀριστικά. Καὶ γιὰ νὰ καταλάβετε τὴν τακτικὴ τῶν προσθηκῶν σᾶς ἐπισημαίνω τοῦτο: Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Θεὸς Πατέρας ἀποκαλύφθηκε μὲ σαφήνεια, «φανερῶς», ἐνῶ ὁ Υἱὸς ἀμυδρά, ἐλάχιστα. Ἡ Καινὴ φανέρωσε τὸν Υἱὸ καὶ μόνο «ὑπέδειξε» τὴ θεότητα τοῦ Πνεύματος. Τώρα ὅμως τὸ Πνεῦμα, ποὺ πλέον ἐνεργεῖ σέ μᾶς, δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησίᾳ, φανερώνει σαφέστατα ὅ,τι γιὰ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα λέχθηκε στὴν Καινὴ, χωρὶς νὰ ἀλλάζει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν ἐκεῖ. Βλέπετε πῶς τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδας καταυγάζει τὴν ἀνθρωπότητα σταδιακά; Μὲ τὶς προσθήκες ἔχουμε «προόδους» καὶ «προκοπὴ» στὴ θεία δόξα. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς μαθητὲς τοῦ Κυρίου. Σταδιακὰ δεχτήκανε τὸν φωτισμὸ καὶ προοδευτικὰ καταλάβανε τὴν ἀλήθεια.

Σὲ ἄλλους τὰ λόγια τοῦτα φάνηκαν λογικὰ καὶ σὲ ὄλους περίεργα. Δὲν εἶχε καὶ ὁ Γρηγόριος αὐταπάτες. Ἀνάγκη πάσα νὰ στηρίξει ὅλα αὐτὰ στὴ Γραφή. Καὶ τὸ ἔκανε μὲ σαφήνεια μοναδική, ποὺ δὲν εἶχε ξαναγίνει στὴν Ἐκκλησίᾳ:

-Μὴν ἀμφιβάλλετε, ἀγαπητοί μου. Τὶς προσθήκες, γιὰ τὶς ὁποῖες μίλησα, τὶς ὑποσχέθηκε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Θυμηθεῖτε μόνο τί ἔλεγε στοὺς Ἀποστόλους, ὅταν πιὰ ἔφτανε ἡ ὥρα τῶν Ἁγίων παθῶν του. Καὶ τί ἀκριβῶς τοὺς ὑποσχέθηκε; Ὅτι ὅταν φύγει ἀπὸ τὴ γῆ, θὰ τοὺς στείλει τὸν Παράκλητο, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί; Γιὰ νὰ τοὺς ἐνισχύει, νὰ τοὺς παρηγορεῖ. Μὰ καὶ γιὰ ἕναν ἀκόμη λόγο, πολὺ σπουδαῖο.

Ὁ Κύριος τοὺς εἶπε, ὅτι ἔχω κι ἄλλα πολλὰ νὰ σᾶς διδάξω ἀλλὰ τώρα δὲν μπορείτε νὰ τὰ καταλάβετε. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ποὺ θὰ στείλω, αὐτὸ θὰ σᾶς διδάξει καὶ θὰ σᾶς φωτίσει. Καὶ θὰ σᾶς ἐξηγήσει, ὅλα ὅσα ἐγὼ σᾶς εἶπα. Αὐτὸ θὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια (βλέπε Ἰωάννου 14, 25-26 καὶ 12-14). Προσέξτε καλὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου. Ἄφησε τοὺς Ἀποστόλους νὰ καταλάβουν ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ συνεχίσει τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου. Δὲν θὰ παρουσιάσει, ὅμως, διδασκαλία ἀντίθετη ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Θὰ συνεχίσει στὴν ἴδια γραμμὴ θὰ διαφωτίσει ἐκεῖνα ποὺ λέγονται καὶ ἀποκαλύπτονται στὴν Καινὴ Διαθήκη.

Μία λοιπὸν ἀπὸ τὶς διδασκαλίες - ἀλήθειες, ποὺ ὁ Κύριος δὲν εἶπε - ἐπεξήγησε στοὺς Ἀποστόλους, εἶναι ἡ περὶ τῆς θεότητας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὴν μᾶς τὴ δίνει τώρα μὲ τὸ φωτισμὸ Του τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Μπορεῖ πρόσφατα καὶ ἄλλοι νὰ φωτίστηκαν γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Πνεύματος, μὰ ἐγὼ θὰ τὴν ὁμολογῶ πάντα καὶ

εἶμαι ἕτοιμος νὰ θυσιαστῶ γιὰ αὐτήν, διότι τὴν ἔχω κυριολεκτικὰ μὲ «ἔλλαμψιν» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸ μὲ ὀδήγησε κι αὐτό μου φανέρωσε τὴ θεότητά του. Γι' αὐτὸ, ἀδελφοί μου, κρατῶ τὴ διδασκαλία τούτη ὡς δῶρο θεῖο. Μ' αὐτήν ζωὴ καὶ μ' αὐτήν θὰ πεθάνω δοξάζοντας καὶ προσκυνώντας τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, πὺ ἔχουν μία κοινὴ θεότητα.

Τελείωσε τὴν ὁμιλία του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἔκανε μὲ τὸ παραπάνω τὸ καθῆκον του ὡς διδάσκαλος. Ἡρέμησε. Δυό-τρεῖς ἡμέρες περάσανε γαλήνιες. Κάτι συνέβη, ὅμως, πὺ δὲν τὸ γνωρίζουμε. Κάποιες συζητήσεις, κάτι ἀντιρρήσεις... καὶ τὴν ἐπόμενη Κυριακὴ ἔκρινε ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθει στὸ θέμα τῆς θεολογίας. Ποιὸς πρέπει νὰ θεολογεῖ καὶ πότε νὰ θεολογεῖ (Λόγος Κ').

Ἔτσι ξανατόνισε στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστασίας:

-Αλίμονο σὲ ὅποιον θεολογεῖ χωρὶς καθαρότητα καὶ ἄσκηση. Προσπαθῶ καὶ ἐπιθυμία μου εἶναι, νὰ γίνω μέσα μου πεντακάθαρος καθρέφτης, γιὰ νὰ καθρεφτιστεῖ ἐκεῖ ὁ Θεός, ἡ ἀλήθεια.

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε στὸ ἀκροατήριο κάποιον ἰδιώτη, πὺ χωρὶς φόβο μίλαγε γιὰ ὅποιοδήποτε σημεῖο τῆς ἀλήθειας, σταμάτησε τὸ λόγο καὶ τοῦ εἶπε:

-Θές κάποτε καὶ ἐσὺ νὰ γίνεις θεολόγος, φύλαγε τὶς θεῖες ἐντολές, πορέψου ἐφαρμόζοντας τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου. Καὶ μὴν ξεχνᾶς ποτέ, γιὰ νὰ ζήσεις τὴ θεωρία, θὰ περάσεις ἀπὸ τὴν πράξη. Πρῶτα ἡ ἄσκηση καὶ ἔπειτα ἔρχεται ἡ θεοπτία.

Πηγή: agiazoni.gr